

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา

จัดทำโดย
นายอมสิน ชีวะพฤษช์
รหัส ๕๙๐๔๔๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สํานักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสํานักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา

นายอมสิน ชีวะพุกษ์^๑

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิต่างๆ ที่มนุษย์แต่ละคนได้มาเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และทุกคนสามารถปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนได้โดยชอบธรรม โดยมีลักษณะเฉพาะคือ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ (Inherent) เป็นสิทธิที่เป็นสากล (Universal) เป็นสิทธิที่ไม่อาจขายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) และเป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (Indivisible) สิทธิดังกล่าวนี้มีความเป็นสากลและเป็นนิรันดร์ ดังนั้น จุดมุ่งหมายของสิทธิมนุษยชน เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุข ความเสมอภาคของมวลมนุษยชาติในโลก

หลักการที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา เป็นแนวปฏิบัติที่ถือได้ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มากโดยไม่มีประมาณ ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา เช่น หลักศรัทธา ความเชื่อ หลักกรรม หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นต้น จัดเป็นหลักการปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่หลายระดับแห่งการเข้าถึง ตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล มีความสอดคล้องกลมกลืนกันสนับสนุนกันจากระดับต้นไปสู่ระดับกลาง หนุนเนื่องไปสู่ระดับสูง ตามลำดับ ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักการก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ อย่าง ได้แก่ อัตตัตถประโยชน์ (ประโยชน์ส่วนตน) ปรีตถประโยชน์ (ประโยชน์ของผู้อื่น) และอุภยัตถประโยชน์ (ประโยชน์ร่วมกัน) ทั้งนี้ สิทธิมนุษยชนและหลักการในพระพุทธศาสนา ล้วนมีการส่งเสริมให้ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สนับสนุนให้กระทำความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในฐานะสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมนุษยชาติให้เข้าถึงสันติสุขทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมตลอดไป

คำสำคัญ: หลักสิทธิมนุษยชน, พระพุทธศาสนา

^๑ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม สำเร็จการศึกษาในปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จาก Aigarh University, INDIA และ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

จากสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยและสังคมโลก ปัญหาสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย เช่น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง การใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม การทุจริตในระบบการเมืองและระบบราชการ รวมถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนระดับสากล แม้ว่ามนุษยชาติจะผ่านสงครามโลกมาถึงสองครั้ง แต่ก็ยังเกิด อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime Against Humanity) อีก เช่นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ชนเผ่าทู่ซึ่ (Tutsis) โดยชนเผ่าฮูตู (Hutus) ในรวันดา^๒ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวบอสเนียในบอสเนีย แอนด์เฮอร์เซโกวีนาของอดีตยูโกสลาเวีย หรือ “The Yugoslav Killing Fields” ภายใต้นโยบายการทำความ สะอาดทางชาติพันธุ์ (Ethnic Cleansing)^๓ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวโคโซวาแอลเบเนียนในโคโซโว (The independent international commission on Kosovo ๒๐๐๐, ๙๑) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวมาดูเรส (Madurese) โดยชนเผ่าดาเยค (Dayaks) ในกาลิมันตันตะวันตก (Kalimantan (Borneo))^๔ และกาลิมัน ตันกลาง (Bertrand ๒๐๐๔, ๕๗) ของอินโดนีเซีย การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวจีนโดยชนเผ่าดาเยค เมื่อปีค.ศ.๑๙๙๘ หรือ “The Killing of May ๑๙๙๘” ที่เกาะชวา (Java) ทำให้ประชาชนรวมทั้งสตรีชาวจีนถูกข่มขืนและถูกฆ่าอย่างป่าเถื่อน^๕ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในติมอร์ตะวันออก (ติมอร์ เลสเต) (Bertrand ๒๐๐๔, ๑๓๕-๑๓๘) การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า^๖ ต่อชาวคะฉิ่น ชิน คะยา ยะไซ โดยเฉพาะต่อชาว กะเหรี่ยงคริสต์ มอญ และไทยใหญ่ โดยมีการข่มขืนรุมโทรม บังคับเป็นลูกทาบ บังคับย้ายถิ่นฐาน (สุภัตรา ภูมิ ประภาส และเพ็ญญา หงส์ทอง ๒๕๔๕, ๓๗-๕๙) ร่วมด้วยการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการโจมตีและรุกรานชเชนเนียวโดยกองทัพรัสเซีย ในช่วงปี ค.ศ.๑๙๙๔-๑๙๙๖ และ ค.ศ.๑๙๙๙^๗ รวมถึงการรุกรานจอร์เจีย ในเวลาต่อมา (Brown ๒๐๐๑, ๔๔๖-๔๔๗) และปัจจุบัน (ค.ศ.๒๐๑๑) ยังเกิดเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย การปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงขับไล่บรรดาผู้นำที่ผูกขาดอำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องมานาน เช่น โมร็อกโก อียิปต์ ลิเบีย บาร์เรน เยเมน จอร์แดน ซีเรีย เป็นต้น

นอกจากตัวอย่างการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กล่าวมา ก็ยังมีการดูถูกเหยียดหยามทางชาติพันธุ์ เช่นใน ยุโรปหรือสหรัฐอเมริกามีการเหยียดผิวและเหยียดหยามคนต่างชาติ คือต่อคนแอฟริกา คนเอเชีย และคนอาหรับ การไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนทั้งทางกายและจิตใจ ทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่หลายคนอาจจะทราบกันดี แต่ไม่ เข้าใจในความหมายอย่างแท้จริงว่าคืออะไรและมนุษย์ทั้งหลายพึงปฏิบัติต่อกันเช่นไร จึงไม่น่าแปลกใจหากจะพบ ภาพความรุนแรงและการดูถูกเหยียดหยามกันอย่างไม่มียวันจบสิ้นบนโลกนี้ ทั้งที่มนุษย์ทั้งหลายต่างเรียกหา อิสรภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ให้แก่ตนเอง

^๒ Guyatt, N, ๒๐๐๐, Another American century? The United States and the world after ๒๐๐๐. P.๘๒-๘๕

^๓ Bennett, C. (๑๙๙๕). Yugoslavia’s bloody collapse: causes, course and consequences. P.๑

^๔ Bertrand, J. (๒๐๐๔). Nationalism and ethnic conflict in Indonesia. P.๔๗-๔๘

^๕ Bertrand, J. (๒๐๐๔). Nationalism and ethnic conflict in Indonesia. P.๒๓๒

^๖ Smith, Martin. (๑๙๙๙). Burma : insurgency and the politics of ethnicity (nrdded). P.๗๗-๘๐

^๗ Brown, A. (๒๐๐๑). Contemporary russian politics. P.๓๔๖

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนยังคงมีอยู่ และในส่วนของสังคมไทย นั้นนักวิชาการส่วนใหญ่มักใช้กรอบแนวคิดตะวันตกในการมองและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย แต่ก้อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าแนวคิดตะวันตกนั้นไม่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้กับสังคมไทย เพราะมีบริบทที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าแนวคิดที่ยอมรับได้มากกว่าควรจะเป็นแนวคิดของตะวันออก ซึ่ง งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่สอดแทรกแนวคิดเรื่องสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (Dignity) ไว้ในคำสอน แม้ว่าบริบท (Context) ของเวลา (Time) และพื้นที่ (Space) ในปัจจุบันจะแตกต่างจากสมัยพุทธกาล แต่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ายังทรงคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ได้^๘ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ “สิทธิมนุษยชน”

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

Michael Hass ได้ให้ความหมายสิทธิมนุษยชนไว้ว่า “คือการมีเสรีภาพและความเสมอภาคในชีวิต และ โอกาสที่จะได้รับการเติมเต็มความต้องการ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยถูกจำกัดเสรีภาพนั้น น้อยที่สุด”^๙

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ให้ความหมายสิทธิมนุษยชนไว้ว่า หมายถึง “ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม”^{๑๐}

พัฒนาการของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการเป็นลำดับเรื่อยมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เมื่อดูความเป็นมาจะพบว่า นอกจาก ฐานความคิดทางด้านศาสนา เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนายิว คริสต์ศาสนา คำสอนในศาสนาอิสลาม คำสอนขงจื้อและเม้งจื้อ และคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีพัฒนาการจากปรัชญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น แนวคิดของอริสโตเติล (๓๘๔-๓๒๒ ก่อน ค.ศ.) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ในการใช้สิทธิและ เสรีภาพของการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจทั้งหลาย ด้วยการพูดและอภิปรายได้อย่างอิสระในนครรัฐหรือ ทางการเมือง^{๑๑}

โทมัส ฮอบส์ (ค.ศ.๑๕๘๘-๑๖๗๙) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้เสนอแนวคิดว่าด้วยการทำสัญญาประชาคม โดยมอบอำนาจให้บุคคลหรือคณะบุคคลก็ได้ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและ

^๘ พรหมชัย ปองขจัดภัย. (๒๕๕๓). แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก: หมวดพระสุตตันตปิฎก. หน้า ๔๗๑

^๙ Hass, M. (๒๐๐๘). International human rights. P.๓

^{๑๐} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญา ด้านสิทธิมนุษยชน.

^{๑๑} Hass, M. (๒๐๐๘). International human rights. P.๑๐-๑๗

ร่างกาย จากการทำร้ายเช่น ฆ่ากันโดยเฉพาะในภาวะสงคราม^{๑๒} อันเป็นการร่วมกันหยุดใช้สิทธิ
ธรรมชาติในการปกป้องรักษา ชีวิตของตนด้วยการทำร้ายผู้อื่น และมาตกลงทำสัญญาร่วมกัน^{๑๓}

จอห์น ล็อก (ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้กล่าวว่ามนุษย์ทั้งหลายต่างมอบ
สิทธิให้แก่ รัฐบาลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต สุขภาพร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สิน^{๑๔}
เนื่องจากในสภาวะธรรมชาตินั้นมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น การขาดกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน การ
ขาดตุลา การที่ยุติธรรม และการขาดอำนาจร่วมในการบังคับตามคำตัดสินต่างๆ และการขาดอำนาจ
ที่จะบังคับให้เป็นไป^{๑๕}

ฌ็อง ฌาคส์ รูสโซ (ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของ
หนังสือสัญญาประชาคมว่า “มนุษย์เกิดมาเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งเขาอยู่ในเครื่องพันธนาการ ใครที่คิด
ว่าตนเป็นนายคนอื่น แท้จริงนั้นกลับเป็นทาสเสียยิ่งกว่า” “Man was born free, and he is
everywhere in chains. Those who think themselves the master of others are indeed
greater slaves than they”^{๑๖} (Rousseau ๑๙๘๘, ๔๙) คำกล่าวของ รูสโซดังกล่าวสะท้อนให้เห็น
ถึงเครื่องพันธนาการที่ผูกมัดมนุษย์ ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ซึ่ง มนุษย์ได้ออกห่างจากธรรมชาติเดิม
เครื่องพันธนาการนี้มีทั้งแบบที่จงจำร่างกายของมนุษย์เช่นด้วยกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี
ข้อบังคับต่างๆของสังคม อันทำให้มนุษย์สูญเสียความเสมอภาคไป และการจงจำ ทางความคิด ก็ทำ
ให้มนุษย์ผู้นั้นไม่สามารถทำตามเจตจำนงเสรีที่เคยมีในธรรมชาติได้ ทำให้มนุษย์สูญเสีย เสรีภาพทาง
ความคิดของตน ทั้งสองสิ่งนี้ทำให้มนุษย์ต่างแสวงหาทรัพย์สิน เกียรติยศ ชื่อเสียง หน้าที่การงาน
สถานภาพทางสังคม และการขึ้นกับเจตจำนงของผู้อื่น ทำให้มนุษย์ทั้งหลายไม่รู้สึกรู้สีกว่าตนได้
กลายเป็น ทาส และถูกพันธนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจดังกล่าว (Rousseau ๑๙๘๘, ๕๒-๕๓)
ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการ ออกกฎหมายด้วยตนเองจะทำให้ทุกคนเสมอภาคกัน เพราะทุกคนจะเป็น
เจ้าของอำนาจอธิปไตยและเจตจำนง ทั่วไปร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีนักคิดที่มีแนวคิดอันส่งเสริมสิทธิ
มนุษยชนในเวลาต่อมา เช่นจอห์น สจ๊วต มิลล์ ที่ เสนอเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่
เพิกเฉยต่อเสียงคนส่วนน้อย รวมถึงให้สตรีมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เช่นเดียวกับบุรุษ และคาร์ล
มาร์กซ์ ที่เสนอเรื่องสิทธิ ความเสมอภาค มาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงาน เป็นต้น

จากพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้เกิดเอกสารด้านสิทธิมนุษยชน เช่นประมวลแห่ง
ฮัมบูราปี กฎบัตรแห่งเสรีภาพทั้งหลาย แมกนา คาร์ตา คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา
ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิ มนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ.๑๗๘๙ (Hass ๒๐๐๘, ๓๘-๔๔) เสรีภาพขั้น
พื้นฐานสี่ประการของรูสเวลท์ กฎ บัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
ค.ศ.๑๙๔๘^{๑๗}

^{๑๒} Hass, M. (๒๐๐๘). International human rights. P.๒๑

^{๑๓} Hobbes, T. (๑๙๘๕). Leviathan. P. ๑๘๙-๑๙๓

^{๑๔} Hass, M. (๒๐๐๘). International human rights. P.๒๑-๒๒

^{๑๕} พรหมชัย ปองขจัดภัย. (๒๕๕๓). แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก: หมวดพระสุตตันตปิฎก. หน้า ๔๗๒

^{๑๖} Rousseau, J. J. (๑๙๘๘). The social contract (M. Cranston, Trans.). P.๔๙

^{๑๗} พรหมชัย ปองขจัดภัย. (๒๕๕๓). แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก: หมวดพระสุตตันตปิฎก. หน้า ๔๗๓

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights ๑๙๔๘)

ในการศึกษาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น ผู้ศึกษาได้เลือกสองคำปรารภและสี่หัวข้อ ในการ นำมาศึกษาเทียบเคียงกับคำสอนในพระสุตตันตปิฎกได้ ดังนี้^{๑๘}

คำปรารภที่หนึ่ง: โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนกันมิได้ของ บรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษย์ เป็นหลักมูลเหตุแห่งอิสรภาพและความยุติธรรมและสันติภาพในโลก

คำปรารภที่สอง: โดยไม่นำพาและเหยียดหยามต่อมนุษยชนยังผลให้มีการกระทำอย่างป่าเถื่อน ซึ่งเป็น การละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรงและได้มีการประกาศว่า ปฏิญญาสูงสุดของสามัญชนได้แก่ความ ต้องการให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยอิสรภาพในการพูดและความเชื่อถือและอิสรภาพพ้นจากความหวาดกลัว และความต้องการ

ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมีมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ ๒ (๑) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่าง ไม่ว่าชนชาติใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือ สังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

ข้อ ๕ บุคคลใดๆจะถูกทรมาน หรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำ ช้ำไม่ได้

ข้อ ๑๘ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะ ประกาศศาสนาหรือความเชื่อของตน โดยการสอน การปฏิบัติ สักการบูชา และการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะ โดยลำพัง ตนเองหรือประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

หลักสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน คือ หลักคำสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ปัจเจกชนมีความมั่นใจในการกระทำออกไป ซึ่งจากพื้นฐานความคิด พื้นฐานความดีความชั่ว ทั้งสองเป็นหลักคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือการใช้เสรีภาพของบุคคล ซึ่งเป็นการกระทำที่เน้นถึงความเป็นปัจจุบัน และกลมกลืนอยู่กับความพอเหมาะพอควร เพราะเสรีภาพคือสิ่งที่จำเป็นปรารถนา และเมื่อบุคคลสมปรารถนา ความสำคัญในข้อนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำความสามารถในการกระทำ และการกระทำที่ไม่ถูกบีบคั้นจากสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาเถรวาทมีท่าทีมุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติเป็นเกณฑ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ

^{๑๘} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๐). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. หน้า ๓- ๒๘

ยิ่งขึ้นของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้ศึกษาจึงได้เสนอหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้^{๑๔}

๑. หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นต้น

หลักธรรมขั้นต้นนี้ คือ ลักษณะการใช้สิทธิเสรีภาพแบบประยุกต์ หรือเป็นการประพฤติที่พอเหมาะแก่ปัจเจกชนที่ต้องทำร่วมกันในสังคม เพราะการใช้เสรีภาพในข้อนี้ คือ จุดเริ่มต้นของการกระทำที่ตั้งอยู่มาตรฐานของสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นการกระทำที่เน้นถึงการปฏิเสธและสนับสนุน ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (Right of human) ซึ่งเป็นการกระทำต่อกันและกันบนพื้นฐานของความเป็นคน นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการกระทำต่อสรรพสัตว์ทั้งปวงอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักธรรมขั้นต้นนี้ เมื่อพิจารณาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะเห็นได้ว่าเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามคุณลักษณะ ๒ ประการ ได้แก่

๑.๑ การส่งเสริมสิทธิตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่ย้ำอยู่ที่การปฏิเสธเรียกว่า เบญจศีล ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราเมรัย

๑) การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่แค่การไม่ฆ่าสัตว์ การที่ไปรุกราน หรือไปทำร้ายคนอื่นด้วยเท่ากับว่าเราผิดศีลข้อนี้ด้วย ศีลข้อนี้ตี ตรงที่ช่วยให้สังคมเกิดความสงบสุขพองบงาบสุขก็เอื้อเพื่อกันและกันความดีจะกระจายและเจริญองงามมากขึ้นจากชุมชนเป็นสังคมเป็นประเทศ

๒) การไม่ลักทรัพย์ ข้อนี้ช่วยจัดความอยากได้อย่างมี ทำให้เราไม่เห็นแก่ตัวเอง

๓) การไม่ประพฤติผิดในกาม ข้อนี้ช่วยให้ครอบครัวมีความสุข พ่อ แม่ ลูก ได้อยู่ด้วยกัน ไม่มีทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น

๔) การไม่พูดปด ไม่พูดเพ้อเจ้อ เมื่อไม่โกหก ไม่พูดเพ้อเจ้อ คำพูดที่เหลือก็จะมีแต่ความจริง กับสิ่งที่ฟังแล้วเกิดประโยชน์มากกว่าโทษการไม่ดื่มสุรา หรือสิ่งมีนมแอลกอฮอล์ของสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน โดยเฉพาะเพราะสิ่งมีชีวิตอื่นไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่ดื่มของมีนมเมมา เมื่อไม่เมมา ก็มีสติในการคิด ยับยั้ง ชั่งใจและระวังตนไม่ให้ ผิดศีลข้ออื่นๆด้วย

๑.๒ การส่งเสริมสิทธิตามแนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุนเรียกว่า เบญจธรรม ได้แก่ เมตตา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจวาจาและมีสติ รายละเอียดของหลักธรรมทั้ง ๒ ข้างต้นได้อธิบายไว้แล้วในระดับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทข้างต้น และจากศึกษาหลักธรรมขั้นต้นย่อมประจักษ์ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักเบญจศีล – เบญจธรรม ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นต้นที่พอเหมาะแก่บุคคลทั่วไป เพราะทั้ง ๒ ประการนี้สามารถนำมา ส่งเสริมการปกครองตนเองได้ ทั้งนี้เพราะว่า หลักศีลเป็นหลักปกครองตนเอง ซึ่งเป็นกฎแห่งความเป็นมนุษย์

^{๑๔} บุญแทน มະลืออง. (๒๕๕๔). หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. หน้า ๘๐-๘๔

ที่สามารถนำมาควบคุมตนเองด้านการฝึกหัดกายและวาจาของตนให้เรียบร้อย^{๒๐} ส่วนหลักธรรม เป็นกฎแห่งธรรมชาติที่ส่งเสริมความสำคัญภายใน (ใจ) ดังนั้น มนุษย์นอกจากจะมีศีล (วินัย) แล้ว พระพุทธศาสนาเถรวาทยังถึงความจำเป็นของมนุษย์ว่า ทุก ๆ ชีวิตจะต้องมีธรรมเป็นหลักประกันของความสงบได้ เพราะการมีศีลมีธรรม ทั้งสอง คือหลักประกันของหลักสิทธิมนุษยชนที่พอเหมาะและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการมีคุณธรรมเป็นคุณสมบัติภายใน ถือได้ว่าเป็นช่องทางแห่งการพัฒนาบุคคลไปได้อย่างสูงสุด

๒. หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนชั้นกลาง

หลักธรรมชั้นกลางนี้ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี หรือหลักกุศลธรรม กล่าวคือ ผู้ทำนั้นทำด้วยสุจริตทศกัณฐะ วาจา และใจ และเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ เป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ทำ ผู้ทำ และรวมไปถึงสรรพสิ่งรอบด้านว่า ทั้งหมด คือ สิ่งกลมกลืนกันได้จริง และที่สำคัญ การใช้สิทธิเสรีภาพ ในข้อนี้ คือ การปฏิบัติตามสิทธิที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ดังพุทธพจน์ว่า “แม้ตนก็ตีเตียนตนเองได้ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วสรรเสริญ กิตติศัพท์อันดีย่อมกระฉ่อนไป ไม่เป็นคนหลงทำกาละ และเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติสวรรค์ฯ” เมื่อเป็นเช่นนี้หลักธรรมชั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ และทั้งสามจะต้องกลมกลืนกันบนพื้นฐานแห่งความดี อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง ในที่นี้กล่าวถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนชั้นกลางตามหลักกุศลธรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในระดับหลักธรรม แต่สามารถสรุปลงเป็น ๓ ทาง ได้แก่

๑) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทางกาย เป็นการกระทำที่ไม่กระทบกระทั่งต่อชีวิตของผู้อื่น รวมทั้งสรรพสัตว์ แต่มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์เหล่านั้นอย่างมั่นคงทั่วทั้งสังสารวัฏ มีอยู่ ๓ ประการ

๒) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทางวาจา เป็นการกระทำที่ไม่กระทบกระทั่งต่อประโยชน์ของผู้อื่นด้วยคำพูดที่เท็จ หยาบคาย ไร้ประโยชน์ และส่อเสียด เพื่อแสวงหาสิทธิประโยชน์ตามลำพังส่วนตน มีอยู่ ๔ ประการ

๓) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทางใจ เป็นการกระทำที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเองไปได้ด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง ไม่โลภ ไม่พยาบาท มองเห็นคุณค่าของการทำดีว่า จะต้องได้ดี มีอยู่ ๓ ประการ

จากการศึกษาหลักธรรมชั้นกลางตามที่กล่าวมานี้ ย่อมประจักษ์ได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญต่อการกระทำความดีทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะทางกาย ทางวาจาและทางใจมุ่งเน้นการกระทำดี เพราะมองว่า ความดี คือ สิ่งสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ รวมไปถึงมนุษย์กับสรรพสัตว์อีกด้วย นอกจากนี้ ความดียังเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถกระทำได้ทำอย่างเต็มใจหรือกุศลเจตนา เพราะความดี คือ หลักประกันของสิ่งที่ดี ๆ เช่น การเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมในตัวเอง นอกจากนี้ ยังเป็นสิ่งจริงโง่งงสารประโยชน์ที่ไม่มีอาสวะ ไม่มีโทษ ไม่เดือดร้อน เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อการสังสมกิเลส

^{๒๐} บุญมี แท่นแก้ว (๒๕๔๑). จริยศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). หน้า ๗

เป็นธรรมที่มีสุขเป็นกำไร มีผลคือความสุข มีชีวิตที่สันติสุข สดชื่นสมหวังในปัจจุบันและเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ผลแห่งความดีจะผลักดันให้บุคคลไปดี (สุคติ) มีวิมานที่เป็นทิพย์ แต่ถ้าบุคคลมีบุญบารมีเพียงพอ เช่น มีความเพียรพยายาม เป็นต้น การใช้เสรีภาพชั้นกลางนี้ จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดทางสายกลางได้จริงตามลำดับ

๑.๓ หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นสูงสุด

หลักธรรมขั้นสูงนี้ เป็นหลักธรรมที่ไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักธรรมขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจรและเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพที่ตรงจุด เพราะว่าหลักธรรมที่ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติในข้อนี้ คือ ระบบจริยศาสตร์ จริยธรรม หรือทฤษฎีปฏิบัติที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน้าที่ วิถีทาง และจุดมุ่งหมายปลายทาง เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักธรรมขั้นสูง เท่ากับว่า เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่นรอบทิศทาง เรียกว่า “การใช้เสรีภาพแบบมัชฌิมาปฏิปทา” หรือมรรคมืองค์แปด ซึ่งมรรคมืองค์แปดถือได้ว่าเป็นวิธีการ (Means) หรือเป็นความดี ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งกล่าวถึงหลักการการใช้เสรีภาพขั้นสูงตามนัยแห่งหลักไตรสิกขา ๓ ประการ^{๒๑} คือ

๑) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวศีลสิกขา คือ การกระทำที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางกายและวาจา เพราะเล็งเห็นประโยชน์ของความเป็นระบบระเบียบเรียบร้อยที่ปราศจากโทษทั้งต่อตนและหมู่คณะ ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้ เท่ากับว่าบุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค ๓ ประการ ได้แก่

- ๑.๑) สัมมาวาจา คือ เจตนาไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดไม่พูดคำหยาบ
- ๑.๒) สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาไม่ฆ่า ไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ ไม่ประพฤติดิถีประเวณี
- ๑.๓) สัมมาอาชีวะ คือ เจตนาในการดำรงชีพที่พอเหมาะ และตั้งใจประกอบอาชีพ

๒) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวจิตตสิกขา คือ การกระทำที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางจิตใจ เพราะเล็งเห็นความสำคัญภายในหรือทางใจว่า เป็นสิ่งที่สำคัญต่อตนเองในทุกๆระดับของการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้ เท่ากับว่า บุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค ๓ ประการ ได้แก่

- ๒.๑) สัมมาวายามะ คือ เพียรระวังความชั่ว กำจัดความชั่ว พัฒนาความดี และรักษาความดี
- ๒.๒) สัมมาสติ คือ พิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม
- ๒.๓) สัมมาสมาธิ คือ การควบคุมจิตให้ได้ชั่วขณะ แบบเฉียบตาและได้อย่างตั้งมั่น

๓) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวปัญญาสิกขา คือ การส่งเสริมตนเองให้มีความสมบูรณ์ทางปัญญาเพื่อความรู้แจ้งในความจริงในทุกๆระดับ ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้เท่ากับว่า บุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค ๒ ประการ ได้แก่

- ๓.๑) สัมมทิฏฐิ คือ มีความเห็นที่ถูกต้องในอริยสัจจกฏแห่งกรรมไตรลักษณ์เป็นต้น

^{๒๑} บุญแทน มะลิอ่อน. (๒๕๕๔). หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. หน้า ๘๓

๓.๒) สัมผัสกับปะ คือ คิดที่จะปลีกตัวออกจากกาม ปรารถนาดีต่อผู้อื่นไม่เบียดเบียนผู้อื่น

จากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นสูงตามที่กล่าวมานี้ ย่อมประจักษ์ได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทได้เน้นย้ำถึงระบบการปฏิบัติตนตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สมบูรณ์แบบ คือ ให้ความสำคัญทั้งในระดับวิถีและจุดมุ่งหมาย ดังพุทธพจน์ว่า “สมาธิที่ศีลบ่มดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิบ่มดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาบ่มแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง”^{๒๒}

หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ หรือการกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ (เจตนา) โดยเฉพาะเจตนาที่ดี ทำดี พุทธดี เพราะการทำดี คือ สิ่งที่มีมนุษย์กระทำได้เองหรือมีสิทธิ มีเสรีภาพได้เต็มที่ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดก่อนทำก่อนพูดเสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิที่จะคิด เมื่อเป็นเช่นนี้ พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว ตามที่กล่าวมาก่อนจึงเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์มีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไปในที่สุด และก็เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้ และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเองที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะการเลือกทำความดี คือ การเลือกที่จริงแท้ และการทำความดี ก็คือการบรรลุการใช้สิทธิเสรีภาพที่แท้จริงตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท^{๒๓}

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้บัญญัติความหมายของสิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นคนเป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิดโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่นๆ เผ่าพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ถิ่นกำเนิด หรือสถานะอื่นๆ เช่น การครอบครองทรัพย์สินความเป็นจริง เหล่านี้หากไม่เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ย่อมทำให้เกิดการเรียกร้องขึ้นในด้านศีลธรรมว่าเป็นสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้

๑. พื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักสิทธิมนุษยชนที่นานาประเทศต่างได้ปฏิบัติยึดถือกันนั้น จัดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ของชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ เป็นสิทธิที่เน้นถึงการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น ส่วนพื้นฐานของ

^{๒๒} บุญแทน มะลิอ่อน. (๒๕๕๔). หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. หน้า ๘๔

^{๒๓} บุญแทน มะลิอ่อน. (๒๕๕๔). หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. หน้า ๘๔

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีพื้นฐานมาจากการเข้าถึงความจริงของชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์ เช่น เรื่องกรรม เรื่อง ศรัทธา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมุ่งเน้นไปที่การลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อความผาสุกในชีวิตด้านส่วนตัวและสังคมส่วนรวม อันหมายถึง ชีวิตของคนอื่น สัตว์อื่นและสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย ซึ่งถือเป็นขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน แต่โดยรวม หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทขั้นพื้นฐานได้แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะสำคัญ คือ มีลักษณะที่เป็นคำสอนให้บุคคลเว้นจากการทำความชั่วที่เรียกว่า วินัย หรือ ศีล และมีลักษณะที่เป็นการสอนให้บุคคลทำความดีที่เรียกว่าธรรม เรื่องของศีลหรือสิกขาบทและหลักธรรมต่างๆ จึงถือเป็นมาตรการพื้นฐานทางศีลธรรมที่มีความสำคัญและมีผลเสมอต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เพราะฉะนั้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์โดยตรง และกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ เพราะจะพบว่าในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีกล่าวไว้อย่างพร้อมมูลถึงธรรมชาติของสังคม บ่อเกิดสังคมและสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐบาล รูปแบบของการจัดระเบียบสังคมในอุดมคติ ตลอดจนวิธีที่จะนำหรือเสริมสร้างสังคมว่าควรทำอย่างไรด้วย^{๒๔} พื้นฐานทางหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงตั้งอยู่บนฐานแห่งการยอมรับในเรื่องข้อเท็จจริง ดังนี้

- ๑) เจตน์จํานงเสรีหรือเสรีภาพของบุคคล
- ๒) สันติสุขของบุคคลภาวะ
- ๓) การทำความดี ความชั่วมีผลทำให้ธรรมชาติของมนุษย์ดีขึ้นและเลวลงได้จริง
- ๔) ภาวะของจิตที่บริสุทธิ์จากกิเลส อาสวะทั้งปวงเป็นภาวะแห่งความสุขสมบูรณ์รู้แจ้งในอันติมะและเป็นเสรีภาพอันยอดเยี่ยม^{๒๕}

หลักสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทต่างมีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า มนุษย์แต่ละคนต่างมีสิทธิในการกระทำต่างๆ ซึ่งอยู่ในขอบข่ายแห่งความดี ซึ่งสรุปลงในด้านพื้นฐานได้ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ทั้งหลักสิทธิมนุษยชนและพระพุทธศาสนาเถรวาทต่างถือเอาหลักแห่งการกระทำ (หลักกรรม) เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม เพื่อละความชั่ว เพื่อทำความดี และเพื่อประโยชน์สุขทั้งส่วนตนและส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒) หลักสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทล้วนมีลักษณะพื้นฐานคล้ายคลึงกันในแต่ละด้าน เช่น มนุษย์ต้องรักเมตตาต่อกัน ไม่ควรเบียดเบียนคนอื่น ไม่ทำร้าย ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติล่วงทางกาม (ศีล ๕) การส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลค้นหาด้วยจิตตลอดทิศทั้งหมด ไม่ได้พบใครซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนในที่ไหนๆ เลย สัตว์ทั้งหลายเหล่าอื่นก็รักตนมากเช่นนั้นเหมือนกัน ฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนสัตว์อื่น”

๓) ถือว่ามนุษย์เป็นผู้เลือก ผู้กระทำและผู้รับผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวของมนุษย์เป็นประมาณ โดยมีกาย วาจา และสติปัญญาเป็นเครื่องมือปฏิบัติเพื่อความสุขของตนและส่วนรวม

^{๒๔} สุเขาวรรณ พลอยชุม. (๒๕๓๗). จริยศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). หน้า ๒

^{๒๕} สุเขาวรรณ พลอยชุม. (๒๕๓๗). จริยศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). หน้า ๔

๒. ขอบเขตของหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ขอบเขตของหลักสิทธิมนุษยชน ก็คือ จุดมุ่งหมายของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้รับสิ่งต่างๆ เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนจึงเป็นแนวคิดและหลักการปฏิบัติที่เกี่ยวกับมนุษย์ ที่ว่ามนุษย์นั้นมีสิทธิหรือสถานะสากล เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งไม่สามารถจำหน่าย จ่าย โอน หรือแจกให้กับผู้หนึ่งผู้ใดได้ สิทธิดังกล่าวนี้มีความเป็นสากลและเป็นนิรันดร์ ฉะนั้น สิทธิมนุษยชน เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุข ความเสมอภาคของมวลมนุษยชาติในโลกเท่านั้น กล่าวได้ว่า สิทธิมนุษยชน ก็คือ สิทธิทางศีลธรรม คือ สิทธิที่อยู่ในตัวของมนุษย์เอง คือความดีหรือมโนธรรมนั่นเอง ซึ่งในหลักมนุษยธรรมเป็นหลักธรรมที่สอนให้มนุษย์มีจิตใจเมตตาและการไม่เบียดเบียนกันเป็นหลักที่นำสันติภาพมาสู่โลกอย่างแท้จริง

ส่วนขอบเขตของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ชี้ไปที่ความประพฤติของสรรพสัตว์ว่า ต่างก็มีผลของการกระทำ (กรรม) เท่าเทียมกัน และผลดังกล่าวก็มาจากกรรมต่างๆ ที่มนุษย์และสัตว์นั้นได้กระทำ เพราะความที่มนุษย์และสัตว์นั้นมีจิตหรือวิญญาณ ดังนั้น ขึ้นชื่อว่าสัตว์ ผู้มีชีวิต พฤติกรรมที่แสดงออกจึงมีค่าเท่ากัน ไม่ว่าสัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ ก็สามารถที่จะประกอบความดี-ความชั่วได้ โดยที่พระพุทธศาสนาเถรวาทมีขอบเขตของหลักธรรมคำสอนที่ชัดเจน โดยมีจุดมุ่งหมายและสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ส่วนที่จริงแต่ไม่มีประโยชน์นั้นไม่ได้นำมาสั่งสอน ขอบเขตที่ชัดเจนทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น

๑) มุ่งให้เกิดประโยชน์ครบทั้ง ๓ ด้านของชีวิต ซึ่งก็เป็นการเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของหลักจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ

๑.๑) ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน

๑.๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในอนาคต

๑.๓) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง

๒) มุ่งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง

๓) เน้นทางสายกลาง ไม่เอนเอียงไปในทางมัวเมา (กามสุขัลลิกานุโยค) และทางลำบากเหนื่อยเปล่าไร้ประโยชน์ (อตตกิลมถานุโยค) ๕ ก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ด้านครอบคลุมสังคัมมนุษย์ได้แก่

๓.๑) อตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน

๓.๒) ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์ของผู้อื่น

๓.๓) อุภยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีทัศนะแตกต่างจากหลักสิทธิมนุษยชนตรงที่ว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติที่กล่าวถึงสิ่งไหนถูก สิ่งไหนผิด สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ และกล่าวต่อไปอีกว่าที่ควรทำนั้นควรทำสิ่งไหนก่อนสิ่งไหนหลังมีจุดมุ่งหมายที่การตัดสินใจถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร หลักร่างๆ เหล่านี้จึงมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสูงสุดเสมอ นั่นก็คือ การปฏิบัติละเว้นความชั่ว การกระทำความดี และการทำจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนหลักสิทธิมนุษยชนมุ่งสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคัมมนุษย์ โดยเน้นที่การสนับสนุนส่งเสริมการมีความรักความเมตตา การปฏิบัติดีงามต่อกัน โดยย้ำความสำคัญของความรับผิดชอบที่มีแฝงอยู่

ในความสัมพันธ์ของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ และแม้กระทั่งความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ขอบเขตของหลักสิทธิมนุษยชน ก็คือ หลักแห่งความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง อันเป็นความรักใคร่โดยไม่จำกัดขอบเขต ไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งสอดคล้องตรงกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “โลโกปตมมภิกา เมตตาเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก”^{๒๖} เมตตา จึงเป็นความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้อื่น คุณธรรมข้อนี้เป็น การลดความสำคัญของตัวเอง ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งที่ความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ ทำให้บุคคลช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เพราะการที่สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุขทุกผู้ทุกนามก็เพราะความเมตตาที่มีต่อกัน เช่น บุตรธิดาเติบโตเจริญงอกงามก็เพราะเมตตาของบิดามารดา เป็นต้น หลักเมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นก็ปรากฏอยู่แห่ง เช่น ในพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” และในสารณียธรรม ๖ ประการ (ธรรมที่ทำให้มนุษย์ระลึกคิดถึงกันในแง่แห่งความดีงาม) ได้แก่

๑) เมตตากายกรรม ได้แก่ กระทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดี โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวาจากรรม ได้แก่ พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีและแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตา मनกรรม ได้แก่ คิดถึงต่อกันด้วยเมตตา คือ การตั้งใจปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้แก่ การแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีลสามัญญตา ได้แก่ การพยายามประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา ได้แก่ ปรับความคิดเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้เพื่อจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

๓. ระดับของหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ระดับของหลักสิทธิมนุษยชน จัดอยู่ในระดับพื้นฐานและระดับกลางของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทเท่านั้น เช่น การปฏิบัติตนตามหน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความเมตตา ปัญญา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สรุปได้ว่าระดับของหลักสิทธิมนุษยชนมี ๒ ระดับ ได้แก่

๑) ระดับปัจเจกชน หมายถึง หลักความประพฤติของมนุษย์แต่ละคน เพราะสังคมจะมีความสุขสันติสุข ความเจริญก้าวหน้าได้จะต้องเริ่มที่ตัวของมนุษย์ทุกๆ คนเสียก่อน

๒) ระดับสังคม หมายถึง มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันและกันความเป็นมนุษย์จะมีคุณค่าที่แท้จริงก็ต่อเมื่อทุกคนทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทั้ง ๒ ระดับนี้ยังสรุปลงเป็นระดับหลักสิทธิเสรีภาพทางกายและทางใจ

^{๒๖} มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (๒๕๔๖). พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับรวมเล่ม (พิมพ์ครั้งที่ ๓๓) หน้า ๓๔.

พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แบ่งระดับของหลักธรรมออกเป็น ๓ ระดับด้วยกัน ได้แก่ ระดับพื้นฐาน ระดับกลางและระดับสูงสุด ตามความเหมาะสมในเรื่องโอกาส เวลา และเพศแก่ผู้ปฏิบัติ แต่เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นได้แบ่งระดับหลักธรรมออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ระดับที่เป็นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป (ฆราวาส) และระดับสำหรับเพศบรรพชิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งสรุปลงในพุทธบริษัท ๔ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ภิกษุณี สามเณรียาพวกรหนึ่ง และเหล่าอุบาสก-อุบาสิกาจำพวกหนึ่ง โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทต้องการเหล่าเวไนยสัตว์สามารถดับทุกข์ทั้งหลายไม่ว่าทุกข์ด้านความเป็นอยู่ ทุกข์เพราะความเกิด แก่ เจ็บและตาย ให้ประสบกับความสุขตามลำดับชีวิตของตนที่สามารถเข้าถึงได้ เพราะเมื่อชีวิตดีสังคมก็ย่อมดีตาม เกิดสันติสุข หรือเมื่อคนเป็นสุข สังคมก็สุขตามนั่นเอง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมและสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลักปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นลำดับ กล่าวคือ ไม่ว่าหลักอริยสัจ ๔ อริยมรรคมีองค์ ๘ ล้วนสามารถประมวลเข้าในหลักไตรสิกขา ได้แก่ “ศีล สมาธิ ปัญญา” หรือบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการได้แก่ “ทาน ศีล ภาวนา” การประยุกต์ใช้ในสังคมไทยก็สามารถปฏิบัติได้เป็นไปตามลำดับเช่นกัน กล่าวคือ ทาน การเสียสละ แบ่งปัน ซึ่งเป็นไปเพื่อลด ละความตระหนี่ ความมักมาก เห็นแก่ตัว ศีลธรรม (เบญจศีลและเบญจธรรม) เป็นไปเพื่อควบคุมมิให้เกิดการประทุษร้ายเบียดเบียนกันทั้งทางตรงและทางอ้อม สมาธิเป็นไปเพื่อความสงบตั้งมั่นของจิตใจ พร้อมจะทำการงาน และปัญญา เป็นไปเพื่อความรู้เห็นจริงซึ่งสภาวะธรรมทั้งหลายอันตกอยู่ในไตรลักษณ์^{๒๗}

ความเป็นจริงการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ล้วนมีปัญหามากมาย ทั้งเกิดจากสาเหตุภายในคือ ตนเอง และภายนอกต่างๆ มี เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง พุทธศาสนาเถรวาทจึงสอนให้รู้จักรับนับถือญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ มารดาบิดา เพศหญิง เพศชาย ผู้ใหญ่ผู้น้อย และให้วางตัวโดยเหมาะสมแก่บุคคลนั้นเป็นการรับรองสมมติแต่ในการสอนใจให้พิจารณารู้เท่าทันสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้รู้ทันความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวง พระองค์ทรงสอนให้มองเห็นสัตว์บุคคล และสรรพสิ่งว่ามีสภาพเป็นอันเดียวกัน คือ “ไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนเราเขา เป็นแต่สักว่าธาตุมารวมกัน ก็สมมติเป็นผู้นั้นผู้นี้ เป็นคนเป็นสัตว์ เมื่อแยกจากกันก็สมมติว่าตาย เป็นกระบวนการเกิดดับเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา”^{๒๘} พุทธศาสนาเถรวาทเน้นสอนมนุษย์ให้ใส่ใจต่อชีวิตของตนว่าได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแล้วหรือไม่ หากยัง ก็ให้รีบปฏิบัติเสีย ทั้งนี้ก็เพราะชีวิตของมนุษย์ทุกคนไม่ยืนยาวเท่าใดนัก ดังเถรคาถาที่ว่า “วันและคืนย่อมล่วงไป ๆ ชีวิตย่อมดับไป อายุของสัตว์ทั้งหลายย่อมสิ้นไปเหมือนน้ำในแม่น้ำน้อย ฉะนั้น” เมื่อมนุษย์รู้ว่าตนมีอายุน้อยอย่างนี้แล้ว มนุษย์พึงนำมาเป็นคติเตือนใจเพื่อไม่ให้ประมาทหมัวเมาในชีวิต เพราะว่า อายุมนุษย์มีน้อยและความตายมิได้ทุกขณะเวลา ทุกสถานที่ ควรที่มวลมนุษย์จะรีบเร่งเพียรทำความดีให้เยอะ ๆ เข้าไว้ ไม่มีใครล่วงรู้วันตายของตนได้ ดังบทเจริญปัญญาอภิณหปัจจเวกขณะ อันเป็นหลักจริยธรรมที่มนุษย์ควรท่องให้ขึ้นใจเพื่อมิให้เป็นผู้ประมาทในชีวิต มีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) เรามีความแก่เป็นธรรมดาแล้วความแก่ไปไม่ได้

^{๒๗} บุญแทน มะลิอ่อน. (๒๕๕๔). หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๒๔.

^{๒๘} สุชีพ ปุญญานุภาพ. (๒๕๔๑). คุณลักษณะพิเศษแห่งพุทธศาสนาเถรวาท (พิมพ์ครั้งที่ ๒). หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

๒) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาแล้วความเจ็บไข้ไปไม่ได้

๓) เรามีความตายเป็นธรรมดาแล้วความตายไปไม่ได้

๔) เราต้องละเว้นสิ่งต่างๆ คือว่า ต้องพลัดพรากจากของรักของเจริญใจทั้งหลาย

๕) เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิดเป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เราทั้งหลายพึงพิจารณาเรื่อง ๆ อย่างนี้

การประยุกต์ใช้หลักสิทธิของมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

๑) การใช้สิทธิเสรีภาพขั้นต้น (ทางกายและวาจา) พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งส่งเสริมความเป็นส่วนตัว และมุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนรับทราบว่าการกระทำของสรรพสิ่งเป็นหลักประกันของการใช้สิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถสังเกต พิสูจน์และตรวจสอบได้จากพฤติกรรมต่างๆ ด้านการคิด การทำและการพูด ที่เรียกว่า “กรรม” และทั้งสาม ๓ กาย วาจาและใจในเบื้องต้นนี้เองที่ผลักดันออกไปสู่กระแสสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เป็นการนำหลักสิทธิมนุษยชนที่ขึ้นอยู่กับสิ่งชักจูง และสิ่งชักจูงเหล่านั้น และถือได้ว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการใช้สิทธิมนุษยชน ซึ่งตรงกับหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั่นเอง

๒) การใช้สิทธิเสรีภาพขั้นสูง (ปัญญา) หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นสิทธิที่มุ่งเน้นถึงการปฏิบัติเพื่อบรรลุผล ด้วยเหตุนี้ หลักการทั้ง ๒ จึงมีจุดนัดพบที่การใช้สิทธิเสรีภาพออกไปและเป็นการใช้สิทธิที่ถูกต้อง เป็นสิทธิที่มีลักษณะชักชวนให้กระทำ หรือให้พิสูจน์ตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ นอกจากนี้ เพื่อเป็นหลักประกันของการพิสูจน์ตนเองได้อย่างถูกต้อง คือ ไม่ก้าวก่าย ไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเป็นสิทธิที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนการอยู่ร่วมกัน และย้ำถึงสื่อพฤติกรรม การกระทำ และการทำดีเป็นพื้นฐาน ประคับประครองตนเองไม่ให้ตื่นตาตื่นใจกับความเจริญทางด้านวัตถุเกินขอบเขต เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการเปรียบเทียบมาตรฐานการใช้สิทธิขั้นสูงนี้ ถึงการใช้สิทธิหรือการประพฤติปฏิบัติเพื่อการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ อันได้แก่

๒.๑) การไม่กระทำความชั่ว การไม่กระทำความชั่วในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ ย้ำถึงการนำสิทธิเสรีภาพอันพึงประสงค์ เป็นหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของบุคคลให้รู้จักละเว้นความชั่วทั้งหลาย เช่น ยับยั้งชั่งใจจากการทำที่ไม่ดี ทั้งนี้เพราะการไม่กระทำความไม่ดีหรือความชั่วถือได้ว่า เป็นการนำสิทธิเสรีภาพที่ดีงามและควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมกระทำร่วมกันเพื่อความอยู่ร่วมกัน ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน นอกจากนี้ยังรับรองได้ว่า การมีศีลธรรม (เบญจศีลและเบญจธรรม) คือ จุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหา ร่วมกันหรือแม้แต่การดับทุกข์ เป็นต้น

๒.๒) การกระทำความดี หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากจะส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนแล้วยังปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายออกไป เพื่อการพัฒนาของบุคคลในสังคมให้เจริญก้าวหน้า สิทธิตามพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมุ่งส่งเสริมแต่การกระทำแต่ความดีทั้งหลาย จากการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ได้ตระหนักถึงการทำความดีทั้งหลาย เพราะความดีหรือความชั่ว

เป็นสิ่งที่มียุติธรรม เป็นคุณภาพของการกระทำที่เกิดจากมนุษย์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตามและผู้ที่สามารถกระทำถูกเท่านั้นจึงเรียกว่าคนดี ส่วนผู้ที่กระทำผิดนั้น คือ คนเลว

๒.๓) การพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในการพัฒนาจิตใจนี้ เมื่อละเว้นความชั่วและการทำความดีดังกล่าวแล้วก็แสดงให้เห็นถึงความสำคัญภายในจิตใจว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างมากในฐานะที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเพราะเป็นการส่งเสริมปัจเจกบุคคลภายในจิตใจให้คิดเป็น เข้าใจถูกต้อง ดำริเป็นประโยชน์ บนฐานสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม คือ สามารถส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาตนเอง เพื่อความดีเพื่อความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านของชีวิต ดังตารางความสัมพันธ์ระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทในการประยุกต์ใช้ร่วมกัน

สรุป

แม้ว่าสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีมาแต่เกิดจะถูกนิยามขึ้น เพื่อก่อให้เกิดอิสรเสรีภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์และเพื่อให้มนุษย์ ปฏิบัติต่อกันอย่างเคารพ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์บางคนกลับใช้สิทธิมนุษยชนอย่างไม่ค่อยจะถูกต้องนัก ซึ่งสิทธิมนุษยชนถูกตีความและนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดความขัดแย้งต่อกันนำไปสู่การเกิดสงคราม มนุษย์บางคนหรือบางกลุ่มนำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง มีการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักสิทธิมนุษยชนโดยยึดถือเอาความคิดว่าตนเป็นฝ่ายที่ถูกต้อง มนุษย์มักยึดเอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากการแข่งขันทางการเมืองและเศรษฐกิจ สงคราม รวมถึงการที่บางประเทศสะสมอาวุธเพื่อใช้ในการทำสงคราม นอกจากนี้ปัญหาความไม่เสมอภาคยังคงมีอยู่ในสังคมดังจะเห็นได้จากลัทธิทุน นิยมที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขโดยการที่มนุษย์ในสังคมปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและเมตตาจิต และมนุษย์ควรใช้สติปัญญาพิจารณาว่าควรปฏิบัติต่อกันอย่างไรเพื่อรักษา เสรีภาพของตน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทำลายเสรีภาพของผู้อื่น

แต่อย่างไรก็ตามจิตใจของมนุษย์อยู่เหนือการควบคุมการกระทำดีหรือชั่วทั้ง หลาย ทำให้หลักการปฏิบัติเรื่องสิทธิมนุษยชนอาจโน้มเอียงต่อการทำความดีหรือความ ชั่วได้ตามสภาวะจิตใจของบุคคลนั้น ดังนั้นหลักความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงควรได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ ปราศจากอคติอันคับแคบและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเช่นเดียวกับจิตใจมนุษย์โดยใช้หลัก ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า เพื่อที่มนุษย์จะได้ละเว้นจากการทำความชั่วและมุ่งทำความดี ทั้งนี้พุทธศาสนาถือเป็นศาสนาในการดำรงชีวิตอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องชี้ทางที่นำไปสู่ขบวนการปฏิรูปสังคมให้เกิดเสรีภาพและความยุติธรรมโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้น ตามทัศนะทางพุทธศาสนา แม้มนุษย์ทุกคนจะเกิดมามีอิสระและเสรีภาพ แต่อัตตาและอกุศลมูลสามประการ อันได้แก่ โภภ โกรธ หลง ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์เองเป็นตัวขัดขวางมิให้มนุษย์บรรลุถึงเสรีภาพที่แท้จริง อีกทั้งพุทธศาสนายังมองว่าคนเราอาจไม่ได้เกิดมาเท่าเทียมกันทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เนื่องจากคนเราไม่สามารถเรียนรู้ หรืออยู่เหนืออัตตาเพื่อที่จะได้เป็นเสรี อย่างทัดเทียมกันดังจะเห็นได้จากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่กล่าวถึงบัวสี่เหล่า

นอกจากนี้แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในปัจจุบันมักถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด เพื่อจุดประสงค์ในการปกป้อง รักษาตนเอง หรือกระทำการต่างๆตามใจชอบเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตน ต้องการ ทั้งนี้คุณธรรมทางพุทธศาสนาคือความรู้ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่คุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ ความรู้หรือการตื่นขึ้นมารู้จักตนเองเป็นก้าวแรกที่สำคัญที่จะทำให้เราออกไป จากอึดอัดหรือการยึดมั่นในตนเองเพื่อที่คนเราจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญา ด้านสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๐). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- บุญแทน มะลิอ่อน. (๒๕๕๔). *หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญมี แทนแก้ว (๒๕๔๑). *จริยศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ ๓)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์. พรหมชัย ปองขจัดภัย. (๒๕๕๓). *แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก: หมวดพระสูตรตันตปิฎก*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (๒๕๔๑). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพุทธศาสนาเถรวาท (พิมพ์ครั้งที่ ๒)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเชาวน์ พลอยขุม. (๒๕๓๗). *จริยศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ ๓)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bennett, C. (๑๙๙๕). *Yugoslavia's bloody collapse: causes, course and consequences*. London: Hurst & Company.
- Bertrand, J. (๒๐๐๔). *Nationalism and ethnic conflict in Indonesia*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Brown, A. (๒๐๐๑). *Contemporary russian politics*. New York: Oxford University Press.
- Guyatt, N. (๒๐๐๐). *Another American century? The United States and the world after ๒๐๐๐*. New York: Zed Books.
- Hass, M. (๒๐๐๘). *International human rights*. New York: Routledge.
- Hobbes, T. (๑๙๘๕). *Leviathan*. Macpherson, C. B. (ed.). England: Penguin Classic.
- Rousseau, J. J. (๑๙๘๘). *The social contract* (M. Cranston, Trans.). London: Penguin Books.
- Smith, Martin. (๑๙๙๙). *Burma : insurgency and the politics of ethnicity (๓rd ed)*. New York: Zed Books.